

Latin Doğu’da Kadın İktidarına İlk Teşebbüs: Antakya Prensesi Alice

Asiye ABDURRAHMANOĞLU*

Öz

Haçlılar tarafından kuşatılıp, Selçuklu idaresinden alınan Antakya’nın ilk prinkepsi Sicilya Hakimi Norman Robert Guisgard’ın oğlu I. Bohemond İtalya’ya gittiğinden prinkepslik nâibler tarafından idare edilmekteydi ve 1126 yılında tahtın sahibi II. Bohemond İtalya’dan gelerek, topraklarının başına geçti. Alice 1126 yılında II. Bohemond ile evlenerek Antakya prensesi sıfatıyla şehre geldi. Genç Bohemond, dört yıl sonra, 1130 yılında öldü. Bohemond’un ölümü ile birlikte Antakya hatta Latin Doğu bir ilki yaşadı. Alice tahtı ele geçirmek için isyan başlattı ve bir “kadın” olarak Alice’in teşebbüsü Latin Doğu tarihinde ilkti. Başarısız olan Alice, sürgüne gönderildi. Sürgünde bulunduğu Lazkiye ve Cebele topraklarında iki kez daha iktidarı ele geçirme girişiminde bulundu. Bu girişimlerinde de başarısız olan Alice, bir komplo ile dokuz yaşındaki kızının evlendirilmesi sonucu, taht emellerinden vazgeçerek, bir daha politik rol almadan Lazkiye’deki topraklarına çekildi ve hayatının sonuna kadar burada yaşadı.

Alice toplamda üç kez iktidar mücadelesine girişmiş ve hepsi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Giriştiği mücadeleler sonucunda Alice haksız bir kötü şöhrete sahip olmuştur. Alice ile ilgili çoğu özel bilgide tek referans bir din adamı olan Willermus’tur. Willermus kaynağında pek çok defa Alice’in iktidar mücadelesine giriştiği için kötü niyetli, hırslı, karpisli bir kadın olduğunu yazarak, Prenses hakkında yüzyıllarca süregelen olumsuz yargının çıkış noktası olmuştur. Willermus temelli günümüz modern çalışmalarının çoğunda, Alice’e karşı haksız bakış açısı kendini belirgin şekilde göstermektedir. Bu bağlamda çalışmamız, Alice’in giriştiği iktidar mücadelesini ve eylemlerini değerlendirmek, bu süreci objektif bir şekilde yansıtabilmek amacı taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: “Alice, Antakya Prinkepsliği, İktidar Mücadelesi, Latin Doğu, Haçlı”

The First Attempt at Women Ruling in the East: the Princess of Antioch

Abstract

The first princeps of Antioch, which was surrounded by the Crusaders and taken from the Seljuq Empire was Bohemond I, the son of Norman Robert Guisard, who was the ruler of Sicily. Since Bohemond I went to Italy, the control was taken by regents and in 1126, Bohemond II, who was the owner of the throne came from Italy and took the control of his lands. Alice got married to Bohemond II in 1126 and came to the city as the princess of Antioch. Young Bohemond died four years later, in 1130. Antioch, even the Latin East experienced a first with Bohemond’s death. Alice started a rebellion to gain the throne and as a “woman,” her attempt was a first in the history of Latin East.

*Doktora Öğrencisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, aasiye002@gmail.com.

Following her failure, Alice was exiled. While in exile, in the lands of Latakia and Cebele, she reattempted to grab the power twice. Also failing in these attempts, Alice renounced her wish to ascend the throne after her 9-year-old daughter was married off with a conspiracy, did not ever play a political role again, retreated to her lands in Latakia and lived there until the end of her life.

Alice had entered the struggle for power three times in total and all have failed. As a result of her struggles, Alice has gotten an unjust evil reputation. The only reference in most specific information about Alice is the churchman Willermus. At Willermus source, many times Alice sought to power in a malicious, ambitious and capricious women, writing about the princess has been the starting point of centuries of negative judgement. In

*Doktora Öğrencisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, aasiye002@gmail.com.

Orcid No:0000-0002-1021-944X.

most of today's modern works based on Willermus, the unfair point of view is evident. In this context, our study aims to evaluate Alice's power struggle and actions and to objectively reflect in process.

Keywords: “Alice, Principality of Antioch, Women Power, Latin East, Crusader”

Giriş

Son yıllarda modern araştırmalar, sosyal gruplar ve hatta öğrenciler tarafından Ortaçağ'da kadın, kadının gündelik hayatı, siyasi konumu ile ilgili çeşitli pek çok araştırma yapılmaktadır.¹ Ortaçağ anlatısının eril olması kadının kaynaklarda karşımıza sık çıkmasını engellemiştir. Aynı durum Haçlı Seferlerine katılan kadınlar için de geçerlidir. Bazen bir casus olarak, bazen bir hizmetkâr olarak ya da nadiren politik rol üstlenen Haçlılar dönemi kadını, seferler boyunca önemli bir yere sahip olmuştur. Seferlerin başlangıcında erkek üstünlüğü her ne kadar kendini belirgin şekilde hissettirse de ilerleyen süreçle birlikte kadınların siyasi ve idari sahalarda belirleyici roller üstlenmeleri, tarihi pek çok olayın seyrini değiştirmiştir.² Melisende, Sbylle, Alice ve Constance gibi güçlü kadınlar Haçlı Devletleri tarihinde bazı hadiselerde kilit rol oynamışlardır. Melisende ve Constance örneğinde gördüğümüz gibi, bu kadınlar taht için mücadele etmişler ve bu uğurda çeşitli yollara başvurmuşlardır. Ancak Alice'in eylemleri ve giriştiği mücadele bu olayların ilkidir.

Ortaçağ'da evlilik soylular arasında çok tartışmalara neden olmuş bir konudur ve soylu kadınların bu evliliği ne amaçla yapacağı, kimle evleneceği, nasıl bir evlilik hayatı sürdüreceği belirli kurallara bağlanmıştır.³ Avrupa'dan alacağı yardımlara sürekli ihtiyacı olan Haçlı Devletleri için siyasi manada gelecek vadeden, birleştirici rol oynayan evlilikler son derece önemli olmuştur. Alice ve Bohemond'un evliliği Haçlı Devletleri arasında akrabalık ilişkilerinin tesis edilmesi bağlamında gereklilik olarak düşünülmüştür. Ayrıca, ölüm oranları değerlendirildiğinde, erkeklerin daha sık ölmesi, kız çocuklarının hayatta kalma oranının yüksek olması diğer devletlerde olduğu gibi Haçlı Devletlerinde de kadının önemini bir kat daha artırmaktaydı çünkü bu sayede kızlar dönem dönem babalarına daha sık varis olabilmekteydiler.⁴ Erkeklerin savaş meydanlarında ölmeleri yahut uzun süre esir tutulmaları, Haçlı Devletleri için ciddi sorunlar teşkil etse de soylu Haçlı kadınının siyasal manada rol üstlenebilmesi için bu gibi durumlar gerekli ortamı hazırlamaktaydı. Alice'i politik rol almaya iten sebep de eşinin savaşta öldürülmesi, geride yetişkin bir erkek çocuğunun olmamasıydı. Sebeplerin teşvikiyle Alice, taht hakkının kendinde olduğunu ileri sürerek Haçlı Devletleri'nde kadın iktidarı bağlamında ilk siyasi çatışmayı ateşlemiştir. Girdiği taht mücadelelerinde başarısız olan Alice, bu eylemleri nedeniyle kötü bir şöhrete sahip olmuş ve çoğunlukla bu şekilde anılagelmiştir. Alice ile ilgili bilgiler başka kaynaklarda mevcut olsa da en başta gelen kaynağımız Willermus'tur.⁵ Bir din adamı olan Willermus'un Alice ve eylemlerine yaklaşımı bazen objektif değildir. Onun verdiği bilgiler bağlamında Alice, iktidar mücadelesine giriştiği için hırslı, budala, karpisli ve aptal bir kadındır. Alice'in ablası Melisende de yıllar sonra aynı yollara başvurmuş bir kadın olmasına rağmen Willermus, Melisende ve eylemlerine karşı daha yumuşaktır. Alice'in modern çalışmalarda ihtiraslı ya da kötü olarak yansıtılması aslında Willermus'un Alice'e bakış açısından kaynaklanmaktadır.

1. Alice Dönemine Kadar Antakya Haçlı Prinkepsliği

Selevkoslar tarafından kurulan Antakya, Hellenistik Doğu'nun merkeziydi ve daha sonra dört büyük patriklik makamından biri oldu.⁶ Dini motiflerle bezenen ve aslında sosyal, ekonomik, siyasi pek çok nedeni bünyesinde barındıran Haçlı Seferi için de Antakya, bu sebeple ayrı bir öneme sahipti.

¹ Christoph T. Maier, “The Roles of Women in the Crusade Movement: A Survey”, *Journal of History*, s. 30, 2004, s.61.

² Aydın Usta, “Haçlı Seferlerinde Kadın”, (Ed. Altan Çetin), *Ortaçağ'da Kadın*, Lotus Yayınevi, İstanbul, 2011, s.297-298.

³ Özlem Genç, “Ortaçağ Avrupası'nda Kadın”, (Ed. Altan Çetin), *Ortaçağ'da Kadın*, Lotus Yayınevi, İstanbul, 2011, s.254-255.

⁴ Anna Lukyanova, “Female Succession in the Kingdom of Jerusalem in the Twelfth Century”, *Oshkash Scholar*, c.: 7, s.: 7, Kasım 2013, s.5.

⁵ Adriana Almeida, “Alice of Antioch and the Rebellion Against Fulk of Anjou”, *Medievalista Journal*, c. 4, s. 5, 2008, s. 2.

⁶ T. A. Archer, *The Crusades: The Story of the Latin Kingdom of Jerusalem*, G. P. Putnam's Son, New York, 1895, s.64-65.

Bizans İmparatoru II. Basileios'un (976-1025) ölümünden sonra çıkan iç problemlerden ve XI. yüzyılın ortalarından itibaren Selçukluların yükselmesinden dolayı Bizans, Anadolu ve Kuzey Suriye'deki topraklarını Selçuklularla yaptığı savaşlarda kaybetti ve 1185 yılına gelindiğinde Antakya Bizans'ın elinden çıktı.⁷ Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos (1081-1118) Türk tehdidinden ötürü Papa II. Urbanus'tan yardım istemişti, fakat 1095'te bu sıra dışı çağrı için durum eskiye kıyasla daha umutsuz değildi.⁸

Papa II. Urbanus tarafından Haçlı Seferi çağrısı yapıldıktan sonra oluşturulan büyük ordular Doğu'ya doğru ilerlemeye başladılar. Farklı kollar halinde ilerleyen orduların ilk durak yerleri Konstantinopolis oldu.⁹ Bu gücü kontrol altına almak isteyen Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos, Haçlı reislerinden kendisine bağlılık yemini etmelerini istedi. Anna Komnena'nın ifade ettiğine göre I. Bohemond güçlü ordusu ve parası olmadığı için, Doğu'da toprak elde etmek amacıyla ikiyüzlü ve hilekârca davranarak büyük bir memnuniyetle İmparator'a bağlılık yeminini etti.¹⁰ I. Bohemond, yeğeni Tancred ile sefere katıldı ve bu sefer boyunca pek çok çatışmada kahramanca savaşarak, cesaretiyle Haçlı Seferlerinin en dikkat çeken asillerinden biri oldu.¹¹

Konstantinopolis'ten ayrıldıktan sonra altı aylık bir kuşatma ile İznik'i alıp I. Aleksios'a teslim eden Haçlılar, Antakya ve Kudüs'ü almak amacıyla ayrı iki kol halinde 21 Ekim 1097'de Antakya önlerine vardılar.¹² Ordunun bir kısmı I. Bohemond, bir kısmı da Tancred tarafından komuta edilmekteydi.¹³ Romalılardan kalan ve şehri çevreleyen surlar çok kuvvetli olduğundan Haçlılar Antakya'ya vardıklarında bir İngiliz donanması kuşatma için Süveydiye Limanı'nda hazır beklemekteydi.¹⁴ Antakya surlarının yakınına kamp kuran Haçlılar Ekim ayı sonlarına doğru şehri muhasara etmeye başladılar. Haçlılar bu coğrafyaya geldiklerinde Antakya şehri Selçuklu Valisi Yağısıyan tarafından idare edilmekteydi. Kuşatmanın en başından I. Bohemond hariç diğer Haçlı reisleri İmparator I. Aleksios Komnenos ile yaptıkları anlaşma uyarınca şehrin ona teslim edilmesi niyetindeydiler.¹⁵ I. Bohemond liderlerden eğer İmparator şehri almaya bizzat gelmezse, şehrin hâkiminin şehre ilk giren kişi olacağı sözünü almıştı.¹⁶ Liderlerden bazıları bu fikre karşı çıkarken, Raymond ve Godfrey gibi önemli isimler I. Bohemond'un bu önerisini onayladılar.¹⁷ Şansı yaver giden I. Bohemond, İki Kız Kardeş Kuleleri'nin muhafızı olan Firuz adlı bir Ermeni ile iletişime geçti ve Firuz I. Bohemond'a şehrin kapılarını açma sözü verdi.¹⁸ Firuz planını devreye sokmak için hazırlıklarını tamamladı, sadakatini ispatlamak için oğlunu Bohemond'a gönderdi.¹⁹ Kararlaştırılan gün ve vakitte I. Bohemond'un askerleri İki Kız Kardeş Kuleleri'nden şehre giriş yaptılar ve 3 Haziran 1098 akşamında şehir Haçlıların eline geçmiş oldu.²⁰ Haçlı harekâtı çok planlı bir harekât olmadığından II. Urbanus, ele geçirilen toprakların yönetimi konusuna hiç eğilmemişti.²¹ Uzun tartışmalara konu olan mevzuu baskın davranan Norman I. Bohemond'un istediği gibi sonuçlandı ve I. Bohemond Antakya Haçlı Prinkepsliği idaresine geçti.

⁷ Nikolas Jaspert, *The Crusades*, Çev. Phyllis G. Jestice, Routledge Taylor&Francis Group, New York, 2006, s.11.

⁸ Richard A. Newhall, *The Crusades*, Henry Holt and Company, New York, 1927, s.36.

⁹ Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, TTK, Ankara, 2018, s.25.

¹⁰ Anna Komnena, *Alexiad: Malazgirt'ten Sonrası*, Çev. Bilge Umar, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1996, s. 321.

¹¹ George W. Cox, *The Crusades*, John B. Alden Publishers, New York, 1898, s.58-59.

¹² Özlem Genç-Harun Korunur, "Antakya'nın Haçlılar Tarafından Ele Geçirilişi", *Studies of the Ottoman Domain*, c. 6, s. 10, Şubat 2016, s.63-64.

¹³ Thomas Asbridge, *The Creation of Principality of Antioch (1098-1130)*, Boydell Press, Woodbridge, 2000, s.23.

¹⁴ Thomas F. Madden, *Crusades: The Illustrated History*, The University of Michigan Press, UK, 2004, s.42.

¹⁵ Jean Richard, *The Crusades (1071-1291)*, Cambridge University Press, United Kingdom, 1996, s.52.

¹⁶ Cecile Morrisson, *Haçlılar*, Dost Kitabevi, Ankara, 2005, s.33.

¹⁷ Susan B. Edgington, *The First Crusade: The Capture of Jerusalem in AD 1099*, The Rosen Publishing Group, New York, 2004, s.38.

¹⁸ Anna Komnena, *Alexiad*, s.334.

¹⁹ Serkan Özer, "Antakya'yı Haçlılara Teslim Eden Hain Zırh Ustası Firuz", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.58, Haziran 2017, s. 191-192.

²⁰ Altan, *Antakya Haçlı...*, s.68.

²¹ S. J. Allen, *An Introduction to the Crusades*, University of Toronto Press, Canada, 1959, s.23.

Birinci Haçlı Seferi'nden sonra Antakya Prinkepsliği'nin kurulması kuzey Suriye'deki güç dengesini değiştirmişti.²² 1100 yılında I. Bohemond Kuzey Anadolu taraflarına, Danişmendli emiri Gümüştigin üzerine bir sefer yaptı ve bu sefer esnasında Danişmendliler tarafından yakalanarak esir edildi.²³ I. Bohemond'un yokluğunda şehir önce Urfa Kontu I. Baudouin de Boulogne sonra da Tancred tarafından idare edildi. Danişmendli Gümüştigin, I. Bohemond'u bırakmak için yüklü miktar fidye istedi ancak Tancred bu fidyeyi toplamak için herhangi bir girişimde bulunmadı. Bunun üzerine I. Baudouin de Boulogne istenilen fidyeyi ödedi, I. Bohemond Ağustos 1103 yılında topraklarına geri döndü ve iki yıldır I. Bohemond'un yerine şehri idare eden yeğeni Tancred, tahtını kendisine devretti.²⁴ I. Bohemond'un Antakya'ya dönmesi ile birlikte iki Norman lider, komşuları Urfa Kontu Baudouin de Boulogne'den da yardım alarak sefere çıktı.²⁵ Antakya'nın doğusunda bulunan Müslüman yerleşimlerine saldıran Haçlı birlikleri, bu bölgede pek çok kişiyi öldürüp esir aldı; özellikle I. Bohemond aldığı esirler sayesinde kendisi için ödenen fidye parasını çıkartmaya çalışmaktaydı.²⁶ Haçlıların bu istilalarından tedirgin olan Selçukluların Halep Emiri Rıdvan, I. Bohemond'la barış anlaşması yapmak zorunda kaldı. Ancak Antakya ve Urfa ordusu bölgede faaliyetlerine devam edince Musul Atabeyi Çökürmüş ve Artukoğlu Sökmen Haçlıları durdurmak niyetiyle birleştiler.²⁷ Tarihe Harran Savaşı olarak geçen savaşta Haçlılar çok ağır bir yenilgi aldı. Bu mağlubiyet akabinde uzun yıllar prinkepslikte ciddi krizlere sebep olmakla beraber Kuzey Suriye'deki Haçlı askeri birliğine ve prestijine indirilmiş ağır bir darbe olarak kayıtlara geçti.²⁸

Bir yandan Türk komutanlar bir yandan da Bizans arasında kalan Prens Bohemond İtalya'ya giderek Bizans imparatoru I. Aleksios Komnenos'a karşı savaşmak maksadı ile ordu toplamaya karar verdi. Antakya Haçlı Prinkepsliği'nin idaresine yeniden yeğeni Tancred'i bırakarak 1104 yılı Eylül ayında İtalya'ya açıldı²⁹ ve yakalanmamak için öldüğü dedikodularını yaydı.³⁰ 1106 yılında I. Bohemond, Fransa ve İtalya'ya seyahat ederek Bizans İmparatorluğu'na savaş açmak için bir propaganda başlattı.³¹ Amacına ulaşıp Bizans topraklarına saldıran I. Bohemond verdiği uğraşın sonunda hüsrana uğrayıp, Devol Antlaşması'nı³² imzalamak zorunda kaldı. I. Bohemond Tancred'e

²² Asbridge, *The Creation...*, s.48.

²³ Timothy Venning, *A chronology of The Crusades*, Routledge Taylor&Francis Group, London, 2015, s. 49.

²⁴ Avner Falk, *Franks and Saracens, Reality and Fantasy in the Crusades*, Karnac Publishing, London, 2010, s. 106.

²⁵ Rita Stark, *Knights of the Cross: The Epic of the Crusades*, Universe Inc, Bloomington, 2008, s.46.

²⁶ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, Çev. Hrant D. Andreasyan, TTK, Ankara, 2000, s.222.

²⁷ Gürhan Bahadır, *I. Bohemond'dan Konstance'ye Kadar Antakya Haçlı Prensligi (1098-1149)*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2017, s.110.

²⁸ Asbridge, *The Creation...*, s.55.

²⁹ Bahadır, *I. Bohemond'dan Konstance'ye...*, s.117.

³⁰ Aleksios'un askerlerine yakalanmaktan korkan Bohemond, ilginç bir hileye başvurdu. Ölmüş olduğu dedikodularını her tarafta yayan Bohemond St. Simeon (Samandağ) limanından bir tabutun içinde bir ceset gibi yola çıktı. Anna Komnena'nın ifade ettiğine göre, Bohemond'un maiyeti her durulan limanda ağlayıp, üzülen yas tutuyor, Bohemond ise bir ölüden farksız olarak tabutta yatıyordu. Gemi hareket eder etmez, Bohemond'a yiyecek bir şeyler veriliyor ve herkesin tavrı normale dönüyordu. İnanırcılığı artırmak için Bohemond'un tabutuna kesilmiş bir horoz konuldu. Tabuttan yayılan kokular Bohemond'un cesedinin kokmaya başladığı izlenimini veriyordu. Bu hilesi sayesinde Bohemond yakalanmadan Batıya ulaştı. Ayrıntılı bilgi için bkz: Anna Komnena Alexiad, s. 357-358.

³¹ Jonathan Harris, *Byzantium and the Crusades*, Hambledon Continuum, Londra, 2006, s.88.

³² Antakya Prensi Bohemond İtalya'ya gittikten sonra Papa'nın ve Avrupa'nın güçlü liderlerinin desteğini alarak Bizans'a savaş açmak maksadıyla propagandaya başladı. Bohemond hazırlıklarını Ekim 1107'de tamamladı ve Bizans için stratejik değeri olan Dyrrhakhion'a (Draç) saldırdı. Burada ağır bir yenilgi alan Bohemond, İmparator'a barış yapmak istediğini bildirdi. Sonuç olarak Bohemond için her yönüyle ağır şartlar içeren Devol Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma uyarınca Bohemond, Antakya'nın hâkiminin Bizans ve kendisinin Bizans'ın vasalı olduğunu, Kilikya ve Lazkiye bölgesini Bizans'a bırakmayı, Antakya'ya Ortodoks patrik atamayı kabul etti. Her ne kadar Bohemond böyle bir anlaşmayı imzalamış olsa da Tancred bu hükümleri kabule asla yanaşmadı. Antakya liderlerinin Devol Antlaşmasını tanımamaları bu süreçten sonra da Bizans-Antakya arası gerilime sebep olagelmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Jonathan Harris, *Byzantium and the Crusades*, s. 88-89.

biraktığı Antakya tahtına da bir daha dönemedi. I. Bohemond'un gitmesi ile Antakya Prinkepsliği'nde Tancred idaresinin ikinci dönemi başlamış oldu.

Tancred dönemi Haçlı birlik-beraberlik ruhunun zedelenmesi açısından kritik bir dönem oldu. Çünkü Tancred bir süredir idare ettiği Urfa'yı asıl sahibi olan Baudouin de Bourg'a vermeyerek büyük bir krize sebep oldu. Bunun neticesinde Urfa ve Antakya reisleri Türk emirlerle ittifak yaparak savaşa tutuştular ve yapılan savaşta Tancred galip geldi fakat Urfa üzerinde hakkı olmadığı için Urfa'yı Baudouin de Bourg'a iade etmek zorunda kaldı. Tancred'in 1109 ve 1111 yılları arasında yaptığı Kilikya seferleri bu bölgede Antakya açısından güvenli bir saha oluşturdu ve yine bu süreçte Tancred Tarsus'u da ele geçirdi.³³ Tancred 1112 yılında ağır bir şekilde hastalandı. Kendi çocuğu olmadığı için kız kardeşi ile evli olan kuzeni Richard de Salerne'nin oğlu Roger de Salerne'ye, hala İtalya'da bulunan I. Bohemond'un oğlu II. Bohemond'a, topraklarına geldiği takdirde tahtını teslim etmesi şartıyla bıraktı.³⁴ Roger de Salerno Antakya topraklarını genişletmek için bir dizi seferle meşgul oldu. Ancak 1119'da Antakya Prinkepsliği Kanlı Meydan Savaşı (Ager Sagnuinis)³⁵ ile büyük toprak kaybı yaşadı; bu sarsıntıya rağmen Antakya Haçlıları 1130'a kadar topraklarını genişletmeye devam etti.³⁶ Roger'dan sonra Antakya tahtı boşalınca, I. Bohemond'un İtalya'daki oğlu gelene kadar nâib olarak şehri Kudüs Kralı II. Baudouin de Bourg idare etti ve 1126 yılında II. Bohemond döndüğünde idareyi kendisine teslim etti.

1126 Ekim'inde on sekiz yaşına giren II. Bohemond, İtalya'daki topraklarını kuzeni Sicilya Kralı II. Roger'a bırakarak, yirmi dört gemi, biraz asker ve attan oluşan maiyetiyle birlikte Antakya'ya geldi.³⁷ Prinkepsliğin idaresini alan II. Bohemond, hemen Antakya meseleleri ile ilgilenmeye başladı. Kendini diğer Haçlı liderlerinden üstün görmek gibi bir hataya düşen II. Bohemond, bu sebeple diğer Haçlı reislerine karşı bir üstünlük yarışına girdi.³⁸ 1127 yılında Urfa Kontluğu ile yaşanan kriz de II. Bohemond'un bu tavrından kaynaklanıyordu; zira II. Bohemond Urfa Kontu I. Joscelin de Courtenay ve Şam bölgesindeki Haçlı reislerine haber göndererek kendisine sadakat yemini etmelerini istemişti.³⁹ İki taraf savaşın eşiğine gelmişken Kudüs Kralı II. Baudouin de Bourg'un araya girmesi ile taraflar barıştı. Ancak II. Bohemond'un hırsları hala yatışmamıştı. Bölgedeki olayları yakından takip ediyor ve Antakya'nın kaybettiği toprakları almak için uygun zamanı kolluyordu. Bu süreçte Ermeniler arasında çıkan karışıklıktan faydalanmak isteyen II. Bohemond, Ermeni hâkimi Leon ile Danışmendliler arasındaki ittifaktan habersiz Anabarza'yı almak için saldırıya geçti.⁴⁰ Pusuya düşürülüp yakalanan II. Bohemond, henüz savaş alanında iken öldürüldü ve kesilen başı mumyalanıp Abbasi halifesinin sarayına gönderildi.⁴¹

2. Antakya Prensisi Alice ve İktidar Olma Teşebbüsleri

Tarihi pek çok örnekte görüldüğü gibi Haçlı Devletleri tarihinde de kadınlar savaş alanından uzak olmuş olmalarına rağmen gizli şekilde önemli bir rol oynamışlardır.⁴² Kraliyet kadınlarının varlıkları evlilik kurumu üzerinden devletin devamı için genel olarak teminat olurken, Alice örneğinde göreceğimiz gibi nadiren de olsa sorun teşkil edebilmekteydi. Dul kadınlar özellikle de

³³ Asbridge, *The Creation...*, s.63.

³⁴ Gürhan Bahadır, "II. Bohemond Döneminde Antakya Haçlı Prensiği (M.S. 1126-1130)", *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, c.33, s.56, 2014, s.91.

³⁵ Kanlı Meydan Savaşı ya da diğer adıyla Ager Sagnuinis, Franklar için adı gibi kanlı bir savaş olmuştur. Roger'ın bölgedeki faaliyetlerinden bunalan Artukoğlu İlgazi, Dımaşk Atabeyi Tuğtekin'in de yardımıyla bir ordu topladı ve Roger'ın üzerine yürüdü. Haziran 1119'da yapılan savaş Haçlılar için büyük bir hezimet oldu. Roger de Salerno dahil pek çok asker bu savaşta Türkler tarafından öldürüldü. Ayrıca yetenekli pek çok şövalyenin öldürülmesi sonraki yıllarda prensliğin yetişmiş insan sıkıntısı çekmesine neden oldu. Ayrıntılı bilgi için bkz: Thomas Asbridge, *The Creation of the Principality of Antioch*, s. 74-75.

³⁶ Andrew D. Buck, *Principality of Antioch and its Frontiers in the Twelfth Century*, The Boydell Press, Woodbridge, 2017, s.21.

³⁷ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, (Çev. Fikret Işıltan), c. 2, TTK, Ankara 2008, s.144.

³⁸ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos'un...*, s.286.

³⁹ Bahadır, *I. Bohemond'dan Konstance'ye...*, s.193.

⁴⁰ Runciman, *Haçlı Seferleri...*, s.150.

⁴¹ Mike Paine, *Haçlı Seferleri*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011, s.46.

⁴² Bernard Hamilton, "Women in the Crusader States: The Queens of Jerusalem (1100-1190)", (Ed. Derek Baker), *Medieval Women*, Studies in Church History Subsidia, Oxford, 1978, s. 143.

sorumluluklarında küçük bir varisleri varsa politik gücü daha kolay elde edebiliyorlardı.⁴³ Dahası bir devlet yöneticisi dış sebeplerden dolayı savaşçı olmak zorundaydı. Ortaçağ toplumlarında kadınlar silah kullanıp savaşabilmekteydi ancak bu durum Doğu’da değişti; çünkü yerel gruplardan oluşan ufak çaplı savaşların yerini devletlerarasında profesyonel ordularla yapılan savaşlar aldı.⁴⁴ Bu da soylu Haçlı kadınının politik-siyasi bir rol üstlenmesinde en önemli engeldi. Ayrıca kadın; aristokratik seçkinlerden olsa bile, Kilise doktrini uyarınca kendisine daha aşağı bir şekilde bakılmaktaydı.⁴⁵

Alice Kral II. Baudouin ve Malatya hâkimi Gabriel’in kızı Kraliçe Morphia’nın ikinci çocukları olarak 1106 yılında Urfa’da doğdu.⁴⁶ Alice’in Antakya’ya gelişi 1126 yılında Prinkeps Bohemond’la yaptığı evlilik neticesinde olmuştu. Willermus, II. Bohemond’un sarayında toplanan bazı asil ve şeflerin Kral’ın ikinci kızı ile II. Bohemond’un evlenmesi fikrini ortaya attıklarını⁴⁷ söyler. Steven Runciman’a göre ise Kral II. Baudouin zaten önceden var olan evlilik anlaşması gereğince kızı Alice’i II. Bohemond ile evlendirmek için beraberinde Antakya’ya getirmiştir.⁴⁸ Düğün planlandıktan sonra yasalara uygun şekilde yapıldı ve resmi bir kıyafet giyen II. Bohemond, tahtına oturdu.⁴⁹ Çoğu Doğu ve Batı devletlerinde olduğu gibi, Haçlı toplumunda da siyasi amaçlı evlilikler önemli bir rol oynamaktaydı. II. Baudouin evlilik ilişkileri sayesinde, diğer Haçlı devletleriyle bağı kuvvetlendirmek ve akrabalık bağı kurarak kendini güvence altına almak maksadıyla kızlarına politik gerekçeli evlilikler yaptırdı.⁵⁰ II. Baudouin’in bu davranışı garip değildi; Latin Doğu’nun iyice karmaşık olan idaresini akrabalık ilişkileri ile birleştirmek oldukça akla yatkındı.⁵¹ Ancak Alice için bu birlik onun prinkepslik içindeki önemli kişisel konumunu garanti altına almamaktaydı.⁵²

II. Bohemond’un tahtı devralmasından sonra Antakya prinkepsliği üzerindeki dört yıllık hâkimiyeti hakkında çok az şey biliniyor.⁵³ Bohemond, 1130 yılında Kilikya’da öldürüldüğünde tek varisi henüz iki yaşında olan kızı Constance idi. Alice, kocasının öldüğünü duyar duymaz, babasının Antakya’ya gelmesini beklemeden “*haince*” planını devreye soktu.⁵⁴ Babasının onayını almadan kendi kendini kızının nâibesi ilan etti. İhtirashlı tavırları yüzünden Antakya’da Alice’in Constance’i bir manastıra kapatıp ayağının altından çekeceği ya da kısa bir süre içinde orta sınıf biri ile evlendirilip kenara iteceği tarzında söylentiler dolanmaktaydı.⁵⁵ Alice kendi hizmetkârlarından birini kar beyazı bir atla İmadeddin Zengi’ye gönderdi ve giden elçinin atının dizginleri bile gümüşlendi; elçi giderken II. Baudouin’in adamları tarafından tesadüfen yakalandı ve ağır işkencelerle öldürüldü.⁵⁶ Kral II. Baudouin Antakya’ya ulaştığında Alice, şehrin kapılarını babasına kapatıp, şehre girmesine müsaade etmedi. Antakya surları önünde bekleyen II. Baudouin’a Urfa Kontu Joscelin ve kralın damadı Foulque de Anjou katıldı.⁵⁷ Antakya’daki halkın ve asillerin desteğini sağlamak için Alice, onlara bol miktarda para dağıttı. Alice, anne tarafından Ermenilerle kan bağı bulunduğundan yerli Hristiyanlar

⁴³ Natasha R. Hodgson, *Women, Crusading and the Holy Land in Historical Narrative*, The Boydell Press, Woodbridge 2007, s.197.

⁴⁴ Karen Caspi Reifeld, “Women Warriors 1095-1254”, (Ed. Susan Edgington- Sarah Lambert), *Gendering the Crusades*, Columbia University Press, New York, 2002, s.98.

⁴⁵ Reifeld, “Women Warriors...”, s.103-104.

⁴⁶ Guida M. Jackson, *Women Rulers Throughout The Ages*, ABC-CLIO, USA 1999, s.17.

⁴⁷ Willermus Tyrensis, *A History of Deeds Done Beyond the Sea*, (Çev. Emily Atwater Babcock-A. C. Crey), c. 2, Columbia University Press, New York, 1943, s.33.

⁴⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri...*, s.145.

⁴⁹ Fulcherius Carnotensis, *Kutsal Toprakları Kurtarmak: Kudüs Seferi*, Çev. İlcan Bihter Barlas, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009, s.278.

⁵⁰ Hodgson, *Women, Crusading...*, s.76.

⁵¹ Thomas Asbridge, “Alice of Antioch: A Case Study of Female Power in the Twelfth Century”, (Ed. P. Edbury- J. Philips), *The Experience of Crusading: Defining the Crusader Kingdom*, Cambridge University Press, Oxford, 2003, s.30-31.

⁵² Asbridge, “Alice of Antioch...”, s.31.

⁵³ Asbridge, *The Creation...*, s.89.

⁵⁴ Willermus of Tyre, *A History of...*, s.44.

⁵⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri...*, s.151.

⁵⁶ Willermus of Tyre, *A History of...*, s. 44.

⁵⁷ Bahadır, *I. Bohemond’dan Konstance’ye...*, s.212.

tarafından sevilmekteydi fakat asiller, Willermus'a göre Baudouin'in otoritesine karşın bir kadını desteklemeye hiç niyetli değillerdi.⁵⁸

Kral II. Baudouin bir kaç gün surların önünde bekledi. Sonra St. Paul rahibi Peter Latinator ve William Aversa beraberindekileri ikna ederek Kral'a gizlice haber gönderdiler. Plan uyarınca Foulque Dük Kapısı'na, Joscelin ise St. Paul Kapısı'na geçti; kapılar açıldı ve Kral Antakya'ya girdi.⁵⁹ Ancak Alice kendini iç kaleye kapatarak, ufak çaplı direnişe devam etti. Babası ve halk Alice'in hayatını garanti altına alınca, Alice babasının huzuruna gelip af dilemek zorunda kaldı. Alice'in özrünü kabul eden II. Baudouin kızına ağır bir ceza vermeden kızının yüzgörümlüğü olan Lazkiye ve Cebele'deki topraklarına sürgüne gönderilmesini emretti.⁶⁰ Alice'in bir kadın varis olarak, kocasının topraklarına sahip çıkması ve bu yönde yaptığı girişim Latin Doğu'da bir kadının verdiği ilk taht mücadelesi olarak tarihe geçmiştir. Alice nâibe sıfatıyla yetinmeyip, iktidarı direk eline almak maksadıyla hareket etmiş ama dönem ve şartları ona bu fırsatı vermemiştir. Çünkü Alice'in Antakya hâkimiyetine soyunduğu dönem Antakya'nın Türk komutanlar tarafından sıkıştırıldığı, peş peşe toprak kaybettiği bir dönemdir.

Kral II. Baudouin Antakya'dan ayrılmadan önce asillerden torunu Constance'a sadakat yemini aldı. Doğru değerlendirmek gerekirse II. Baudouin'in Constance'ı varis olarak kabul etmesi aslında; Alice'nin iddialarının haklılığını önemsemesi ve bir ölçüde kızına hak vermesi anlamına gelmektedir.⁶¹ Ayrıca kızına Lazkiye ve Cebele gibi zengin toprakları geri vermesinden II. Baudouin'in kızının politik gücünü tam olarak kırmak istemediği sonucu da çıkmaktadır.⁶² II. Baudouin'in kızının eylemlerini haklı bulup bulmadığı tartışmalı bir konu olsa da Alice'in iktidara gelme teşebbüsleri ona haksız bir kötü şöhret kazandırmıştır. Bu süreci anlatan en önemli kaynağımız olan Willermus, eserinde Alice'den "*oldukça kötü niyetli ve kurnaz bir kadın*"⁶³ olarak bahsetmektedir. Yapılan çalışmaların genelinde referans Willermus alındığı için Alice kötü bir şöhrete sahip olmuş, *kaprisli, hırslı ve kötü anne* olarak nitelendirilmiştir.⁶⁴ Ayrıca Willermus'un Alice'i çok az insanın desteklediğini ya da kendisini büyük çoğunluğun kesinlikle istemediğini ifade ettiği bilgilerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Alice için kocasının ölümünden sonra hem iktidarı ele geçirmek hem de bu girişimi kısa zamanda yapabilmek, üstelik babasına kapıları kapatmak kesinlikle ciddi destek gerektiren eylemlerdir.⁶⁵ Ayrıca pek çok modern tarihçi, Antakya ileri gelenlerinin bir "*kadın*" tarafından yönetilmek istemediklerinden bahseder ancak bu iddiayı destekleyen kesin bir kanıt yoktur.⁶⁶ Willermus da kaynağında Antakya asillerinin, şehrin ileri gelenlerinin Alice tarafından yönetilmek istemediklerini söylemiş ancak, bu ileri gelenlerin, asillerin kimler olduğuna hiç değinmemiştir.

Kral II. Baudouin, kızının isyanını bastırdıktan sonra Kudüs'e geri döndü ve kısa süre sonra hastalanıp vefat etti. II. Baudouin'in ölmesi, akabinde Urfa Kontu II. Joscelin de Courtenay'ın vefat etmesi, Kuzey Suriye'de kırılğan olan dengeleri iyice değiştirdi.⁶⁷ Babası öldükten sonra Alice, planını devreye sokmak için bazı güçlü asillere bol miktarda para dağıtmaktaydı⁶⁸ Ayrıca Alice'in elinde tuttuğu arazisi, babası öldükten sonra giriştiği mücadelesinde gerekli maddi kaynağı sağlamaktaydı.⁶⁹ Alice'in Constance'ın nâibesi olması hem Müslüman hem de Hıristiyan müttefiklerine verdiği değerli rüşvetlere de kaynaklık ediyordu.⁷⁰ Alice, çok kudretli bir aileye mensup

⁵⁸ Willermus of Tyre, *A History of...*, s. 45.

⁵⁹ Willermus of Tyre, *A History of...*, s. 45.

⁶⁰ Willermus of Tyre, *A History of...*, s.45.

⁶¹ Erin I. Jordan, "Women of Antioch: Political Culture and Powerfull Women in the Latin East", (Ed. Heather J. Tanner), *The Medieval Elite Women and the Exercise of Power 1100-1400: Moving Beyond the Exceptionalist Debate*, Macmillan Publishing, USA, 2019, s. 228.

⁶² Jordan, "Women of Antioch...", s.228.

⁶³ Willermus of Tyre, *A History of...*, s.53.

⁶⁴ Almeida, "Alice of Antioch..." s.2.

⁶⁵ Asbridge, "Alice of Antioch...", s.33.

⁶⁶ Jordan, "Women of Antioch...", s.229.

⁶⁷ Asbridge, "Alice of Antioch...", s.37.

⁶⁸ Willermus of Tyre, *A History of...*, s.54.

⁶⁹ Jordan, "Women of Antioch...", s.228.

⁷⁰ Hudgson, *Women, Crusading...*, s.212.

olan Sahyun Kalesi'nin sahipleri Guillaume ve Garenton'u kendi safına çekmeyi başarmıştı.⁷¹ William of Saone, Trablus Kontu Pons ve Urfa Kontu II. Joscelin de Alice ile ittifak kurdular. Kudüs Krallığı en başından beri belirgin olarak diğer Haçlı Devletleri'nin üstünde bir rol almıştı. Zamanla I. Baudouin ve II. Baudouin gibi kurnaz ve sağlam otoriteli kişilerle bu üstünlük iyice belirginleşmişti. İşte bu bağlamda Pons ve II. Joscelin'in isyanı, Kudüs Krallığı'nı coğrafi olarak paylaşmaktan çok krallığın kendi üzerlerindeki otoritesinden sıyrılmak maksatlı idi.⁷² Bu planın bir parçası olarak Alice ise, askeri güce sahip olmadığından ve bir orduyu savaş alanında kontrol edecek kabiliyetten yoksun bulunduğu Antakya'ya geri dönmek için iki liderin gücünden faydalanmak istiyordu.⁷³ II. Baudouin öldükten sonra yerine Foulque de Anjou geçince, Alice ve müttelikleri faaliyetlerine hız verdiler.

Antakya'dan bazı kimseler Kral Foulque'a haber gönderdiler. Gelenleri dinleyen Foulque durumun çok ciddi olduğunu gördü ve Kudüs'ten ordusu ile isyanı bastırmak için ayrıldı.⁷⁴ Trablus topraklarına geldiğinde Trablus hâkimi Pons, Kral'ın kendi topraklarından geçmesine müsaade etmedi; bu yüzden Foulque kendisine sadık asilzade Anselm de Brie'yi yanına alarak deniz yoluyla Süveydiye'ye gitti.⁷⁵ Foulque'un ilerleyişinden haberdar olan Trablus Kontu Pons da harekete geçti. Kral Foulque ve Pons'un ordusu Rugia yakınlarında karşılaştılar. Pons, Kral'la Rugia'da savaşırken Alice de şehirde kendi kontrolünü kurmaya çalışıyordu.⁷⁶ İki ordu bir müddet savaştı ve nihayetinde Kral Foulque, Pons'u yendi. Kral, Pons ve Alice'i cezalandırmadı, Pons'u affetti, Alice'in ise hâkimi olduğu topraklarına geri sürgüne gönderilmesini emretti. Foulque, Antakya naibi sıfatını yeniden üzerine alarak bir müddet Antakya'da kaldı. Şehirde idareyi düzenledikten sonra Renaud de Masoir'ü vekil olarak bırakarak Antakya'dan ayrıldı. Alice'in iktidar olma yolundaki ikinci teşebbüsü de bu şekilde başarısızlıkla sonuçlandı.

Alice'in ikinci mücadelesine dikkatli baktığımızda karşımıza farklı bir bakış açısı da çıkmaktadır. Jordan, Trablus Kontu Pons ve Urfa Kontu Joscelin gibi iki çok önemli ismin Alice'i tahta geçme mücadelesinde desteklemelerini, Latin Doğu'da kadın iktidarına bir karşı çıkış fikri olmadığı, bu görüşünde Kudüs Krallığı, Trablus ve Urfa Kontluğu tarafından onaylandığını savunur ve Alice'in iktidar olma teşebbüslerinin başarısızlığında cinsiyet temel alınarak yapılan açıklamaların eksik olduğunu söyler.⁷⁷ Alice'in asıl amacının kızının adına Antakya'yı yönetmek mi yoksa tek başına Antakya'nın hâkimi olmak mı olduğu şüphelidir. Willermus'tan başka hiçbir kaynak Alice'in tek başına iktidar olmak istediğini doğrulamamaktadır.⁷⁸

Alice'in ikinci mağlubiyeti, onun gücünü ve mücadelesini kesin olarak bitirmiş değildi. Sürgündeyken hükmettiği topraklarında hazırlattığı emirnameler ya da tüzükler Alice'in unvanını hala kullanmaya çalıştığının kanıtıdır. Günümüze ulaşan bu metinlerde Alice kendini "*Lord Bohemond'un eşi*", "*Tanrı'nın lütfuyla Antakya Prensesi*" olarak sıfatlandırırken, Prenses'in seçtiği bu unvanlar kendi haklı pozisyonunu, çok dikkatli bir şekilde tanımladığını göstermektedir.⁷⁹ Alice, Lazkiye'yi bu süreçte kendi merkezi gibi kullanmaktaydı. En geç 1134'lerde Robert de Chancellor tarafından hazırlanan emirnamelerini yayınlamaya başladı. Alice'in ikametinde kendi emrinde çalışan memurları ve resmi görevlileri bulunmaktaydı. Ayrıca Alice, Lazkiye'de Kudüs ve Antakya'nın geri plandaki asil yöneticilerini kabul ediyordu.⁸⁰ Willermus Alice'nin büyük soylular tarafından istenmediğini vurgulamıştır. O dönem Antakya asilleri arasında en etkili iki isimden biri olan Reneud Masoir ve Patrik Bernard'ın Alice'e karşı tutumuyla ilgili bilgi Willermus'ta mevcut değildir.⁸¹ Bu sebeple Willermus kaynaklı Alice'in büyük soylular tarafında istenmediği fikri de kritize edilmelidir. Bu

⁷¹ Runciman, *Haçlı Seferleri...*, s.155.

⁷² Asbridge, "Alice of Antioch...", s.38.

⁷³ Asbridge, "Alice of Antioch...", s.38.

⁷⁴ Joseph Francois Michaud, *History of the Crusades*, Çev. W. Robson, AMS Press Inc., New York, 1859, s.311.

⁷⁵ Willermus of Tyre, *A History of...*, s.54.

⁷⁶ Jordan, "Women of Antioch...", s.228.

⁷⁷ Jordan, "Women of Antioch...", s. 230.

⁷⁸ Jordan, "Women of Antioch...", s.230.

⁷⁹ Asbridge, "Alice of Antioch...", s.40.

⁸⁰ Jordan, "Women of Antioch...", s.231.

⁸¹ Asbridge, "Alice of Antioch...", s. 33.

noktada asillerin Antakya'nın başında bir kadın görmek istemedikleri fikri de hatalı gelmektedir.⁸² Walter of Sourdeval, Hugh of Bulire ve Ralp'in oğlu Roger, Antakya ve Suriye seçkinlerinden olup, Alice'in en güçlü destekçilerindendir.⁸³ Ayrıca Urfa Kontu Joscelin ve Trablus Kontu Pons gibi liderlerin ikinci isyanında Alice etrafında birleşmeleri tamamen cinsiyetçi bu yaklaşımı çürütmektedir.

Alice muhtemelen yeniden Antakya iktidarı için hazırlanırken, onun işine yarayacak bir gelişme oldu ve Antakya'nın ilk Latin Patriği Bernard 1135 yılında öldü. Ölen Patriğin yerine aslen Normandiya'nın güneyinden bir şövalye olan ve daha sonra Misis piskoposluğuna gelen Ralp of Domfront geçti.⁸⁴ Sadece tek bir kişi tarafından seçilen Ralp, bu seçim için kimseden onay almadan koltuğuna oturmuştu.⁸⁵ Zaten hırslı bir kişilik olarak bilinen Ralp'in bu şekilde seçimine itirazlar yükseldi ve itirazlar nedeniyle papalık soruşturma başlattı. Konumunun tehlikede olduğunu anlayan yeni Patrik, Lazkiye'de bulunan Alice'e ulaştı. Alice, Ralp'in çağrısına destek olarak Kudüs Kraliçesi olan ablası Melisende ile iletişime geçti. Antakya'ya kısa bir ziyaret yapan Foulque, Ralp'in uygunsuz seçimine itiraz edemediği gibi, karısı Melisende'nin Alice'in Antakya'ya geri dönmesi hususundaki ricasını da görmezden gelemedi.⁸⁶ Çünkü bu süreçte Kral Foulque'un eşi Melisende ile arası iyi değildi ve Kral eşinin otoritesinden çok çekinmekteydi.⁸⁷ Ayrıca Melisende, Kudüs Latin Krallığı siyasetinde önemli ve güçlü bir rol oynamaktaydı.⁸⁸ Alice'in dönüşünden sonra da Foulque, Antakya nâibi sıfatını muhafaza etti ancak iktidar yavaş yavaş Alice-Ralp ikilisinin ellerine geçti. Ralp hırslı ve sevilmeyen bir kimse olduğundan kısa bir süre sonra kendi ruhanileriyle anlaşmazlığa düştü ve şehrin kontrolü Alice'e kaldı.⁸⁹ Alice şehirde konumunu kuvvetlendirmek için Latinlerin hiç hoşuna gitmeyecek bir adım attı; Bizans İmparatoru İoannes Komnenos'a elçi gönderdi. İoannes Kinnamos bu durumu *Historia*'sında şu şekilde aktarmaktadır. "...bu ülkedeki ileri gelenler İmparator'a haber göndererek, eğer uygun olursa Bohemond'un kızı⁹⁰ ile kendisinin en küçük oğlu Manuel'in evlenmesi halinde düğünden hemen sonra Antakya ülkesinin onun hâkimiyeti altına girebileceğini söylemişlerdi."⁹¹ Bu dönemde Antakya'da güçlü bir Bizans karşıtlığı mevcuttu. Ama Bizans'la yapılacak herhangi bir ittifak Antakya'ya önemli ölçüde refah sağlayabilirdi ve bu yardıma Batılı bir asilin yardımından daha kolay erişilebilirdi. Bu yüzden Alice Manuel'i "*Latinlerin dostu*" olarak nitelendirip, girişimi bilinçli olarak teşvik etmekteydi.⁹² Alice'in bu davranışı müttefiki Ralp'i bile dehşete düşürdü, çünkü şehre Bizans'ın hâkim olması demek Ralp'in yerine Ortodoks bir patriğin

⁸² Jordan, "Women of Antioch...", s.230.

⁸³ Asbridge, "Women of Antioch...", s.41-42.

⁸⁴ D. Spear, "The Secular Clergy of Normandy and the Crusades", (Ed. Kathryn Hurlock-Paul Oldfield), *Crusading and Pilgrimage in the Norman World*, The Boydell Press, Woodbridge, 2015, s.89.

⁸⁵ Willermus of Tyre, *A History of...*, s. 60.

⁸⁶ Runciman, *Haçlı Seferleri...*, s.162.

⁸⁷ Melisende ve Foulque'un arasındaki gerginlik Latin Kudüs tarihinin ilk en önemli siyasi krizini doğurmuştur. Melisende ve Foulque evlendikten birkaç yıl sonra, uzun yıllardır Doğu'da yaşayan ve Melisende'nin çocukluk arkadaşı olan Yafa Kontu Hugh ile ilişkilerinin olduğu söylentileri ortalığa yayıldı. Hugh'un Kral'a kıyasla oldukça yakışıklı olması ve ikilinin beraber bolca vakit geçirmesi bu dedikoduları körüklemekteydi. Olay kısa bir süre sonra siyasi bir seyir aldı. Çünkü Foulque, devletin üst düzey makamlarına kendi adamlarını yerleştirmekteydi. Hal böyle olunca krallık Melisende ve Foulque ekseninde ikiye ayrıldı. Melisende çevresindekilere ve Kilise'ye yüksek bağışlar yaptığından seviliyor ve destekleniyordu. Kral bu ortamda meseleleri daha fazla uzatmak yerine uzlaşma yolunu seçti çünkü kendi hayatından kaygılanmaktaydı. Foulque'un Kraliçe'nin gönlünü alabilmek için bir hayli uğraşması gerekti. Alice'in Antakya'ya geri dönme arzusu da tam bu döneme denk geldi. Melisende kız kardeşi Alice'in Antakya'ya dönmesi ricasında bulununca Kral zaten eşinin talebine itiraz etme gibi bir durumu olmadığından bu dönüşü kabul etmek zorunda kaldı. Melisende hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: *Defending the City of God: A Medieval Queen, the First Crusades and the Quest for the Peace in Jerusalem*.

⁸⁸ Barbara Drake Boehm-Melanie Holcomb (Ed.), *Jerusalem: 1000-1400 Every People Under Heaven*, Yale University Press, London, 1999, s.247.

⁸⁹ Runciman, *Haçlı Seferleri...*, s.163.

⁹⁰ Constance

⁹¹ İoannes Kinnamos, *İoannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Çev. Işın Demirkent, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2001, s.14.

⁹² Hudgson, *Women, Crusading...*, s.84.

geçmesi demektir.⁹³ Şehirde yerli Hıristiyanlar ve Ermenilerin Latinlere karşı tutumu göz önüne alındığında Ralp'ın bu korkusu pek de yersiz değildi.

Antakya'da Alice tahtını sağlamlaştırmak için adımlar atarken Kral Foulque bambaşka planlar içerisindeydi. Muhtemelen Foulque'un Antakya ziyaretinde bazı asiller özellikle de II. Bohemund ve varisi olarak kızına sadık olan asiller Kral Foulque'tan, Constance'ın evlendirilmesi talebinde bulunmuşlardı.⁹⁴ Asillerin düşüncesini yerinde bulan Kral ve kraliyet baronları eş adayları üzerinde düşünmeye başladılar. Uzun süreli tartışmalardan sonra Poitou Kontu William'ın en küçük oğlu Raymond'un, evlilik için Doğu'ya davet edilmesine karar verildi.⁹⁵ Raymond'un kendi topraklarından bir beklentisi olmadığından bu iş için uygun bir adaydı çünkü Poitiers topraklarında Raymond'un kendine ait toprağı-mülkü bulunmamaktaydı. Bu da çok fazla metresinin olduğu bilinen babası William'ın gayri meşru çocuklarından biri olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir.⁹⁶ Zaten Kudüs sarayından elçiler geldiğinde Raymond kendi topraklarında değil İngiltere'de, Kral I. Henry'nin sarayında bulunuyordu.

Gerald Jeberrus adlı bir şövalye, evlilik teklifini iletmek için Batı'ya gönderildi. Foulque'un Constance'a eş arayışı hem Alice'den hem de Melisende'den saklandı.⁹⁷ Elçi İngiltere Kralı I. Henry'nin sarayında Raymond'a ulaştı ve teklifi ilettiler. Raymond evlilik teklifini kabul etti ve hemen yola çıktı. Ancak yolda Sicilya Kralı Roger⁹⁸ Raymond'un yakalanıp esir edilmesini istediğinden yeni damat bazen bir hacı, bazen bir tüccar bazen de sefil bir dilenci gibi sürekli kılık değiştirmek zorunda kaldı.⁹⁹ 1136-37 yılında Raymond Antakya'ya vardı ve Antakya Patriği Ralp ile iletişime geçti. Niyetini açıklayan Raymond'a Ralp kendisine itaat etmesi şartı ile yardım sözü verdi.¹⁰⁰

Ralp, Alice'in sarayına giderek Batı'dan gelen bir soylunun kendisi ile evlenmek istediğini söyledi. Alice bu hikâyeye kandı ve Batı'dan gelen bu soyluyu beklerken Constance, apar topar kaçırılıp katedralde Raymond ile nikâhlandı.¹⁰¹ Genç prenses henüz evlilik çağında değildi fakat Antakya'nın büyük soyluları evliliğin olmasını talep ettiler ve Patrik bu evliliği onayladı.¹⁰² Raymond'dan itibaren, 1268'de Müslümanlar Antakya'yı ele geçirene kadar prinkepslik, hep kadınların soyundan gelen varisler tarafından idareci buldu ve yönetildi.¹⁰³ Alice bu olanları öğrendikten sonra kendi arazisine çekildi ve hayatının geri kalanını kin ve düşmanlık içinde sürdürdü.¹⁰⁴ Kızının evliliğinden sonra siyasi bir rol almadan hayatına devam eden Alice, yine önceden olduğu gibi Lazkiye ve Cebele'deki arazisine çekildi; kısa hayatı burada son buldu.

⁹³ Jackson, *Women Rulers...*, s.18.

⁹⁴ Willermus of Tyre, *A History of...*, s.56.

⁹⁵ Willermus of Tyre, *A History of...*, s.59.

⁹⁶ Sharan Newman, *Defending the City of God: A Medieval Queen: The First Crusades and the Quest for Peace in Jerusalem*, Palgrave Macmillan, UK, 2014, s.162.

⁹⁷ Jackson, *Women Rulers...*, s.18.

⁹⁸ Sicilya Kralı Roger'ın Raymond'a bu muameleyi yapmasının iki sebebi vardı. İlki annesi Sicilya Kontesi Adeliade'ydi. Roger'ın babası öldüğünde Adeliade kendisine uygun bir eş derdine düşmüştü. O sırada Kudüs Kralı olan I. Baudouin ekonomik sıkıntılar içinde kıvrılmaktaydı. Zenginliği dillerde dolaşan Adeliade'nin eş aradığını duyunca uyduruktan bir bahane ile eşini boşadı ve Adeliade ile evlendi. Evlilik kısa ömürlü oldu çünkü Adeliade'nin paraları bitince Baudouin, bu evliliğin zina olduğunu söyleyerek, O'nu boşayıp tekrar Sicilya'ya gönderdi. Roger ve Sicilya Normanları uzun uzun yıllar bu yapıları unutmadı. İkinci olarak Antakya'nın asıl sahibi ve kurucusu olan Bohemond zaten Roger'ın birinci dereceden akrabasıydı. Roger tahtın Hauteville ailesinin yani kendinin olduğunu savunduğu için zengin bir Prinkepsliğe Raymond'un gidip kurulmasına müsaade etmek istemiyordu.

⁹⁹ Willermus of Tyre, *A History of...*, s.78.

¹⁰⁰ Newman, *Defending the City...*, s.164.

¹⁰¹ Runciman, *Haçlı Seferleri...*, s.164.

¹⁰² Willermus of Tyre, *A History of...*, s.79.

¹⁰³ Peter W. Edbury, "The Assisios d'Antioche: Law and Custom in the Principality of Antioch", *Norman Expansion: Connections, Continuities and Contrast*, (Ed. J. Stringer- Andrew Jotischky), Routledge Taylor&Francis Group, New York, 2013, s.241.

¹⁰⁴ Willermus of Tyre, *A History of...*, s.79.

Sonuç

1126 yılında Bohemond ile evlenerek Antakya'ya gelen Alice, Latin Doğu tarihinde kısa süre sonra önemli bir karakter oldu. Alice 1130 yılında eşi II. Bohemond'u bir savaşta kaybedince, asillerin ve babası Kral II. Baudouin'in kararını beklemeden Antakya tahtına oturmuştu. Bu dönemde Alice'in II. Bohemond ile evliliğinden olan kızı Constance henüz iki yaşındaydı. Aslında Alice'in varis olan kızının adına "nâibe" olarak yönetime katılma hakkı hukuken mevcuttu. Buna rağmen Alice bir isyan başlattı ve neticede başarısız oldu.

Sürgüne gönderildikten sonra da iki defa taht mücadelesine girişen Alice'in bu girişimleri kadın iktidarı bağlamında Latin Doğu'da bir ilktir. Hem bundan ötürü hem de dış siyasi şartların kötülüğünden ötürü Alice'e giriştiği mücadeleler, yüzyıllar boyunca kötü bir şöhret kazandırmıştır. Alice'in eylemlerini en teferruatlı anlatan kaynağımız, aslen bir Kilise adamı olan Willermus'tur. Dahası Alice ile ilgili çoğu özel bilginin tek sahibi de Willermus'tur. Willermus'un Alice'e ve giriştiği eylemlere yaklaşımı Alice hakkında negatif bir kanı oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca Willermus kaynağında Alice'e karşı iğneleyici bir anlatım tercih etmiştir. Antakyalıların bir kadın tarafından yönetilmek istemediklerini, Alice'in hırslı, küstah ve kötü niyetli bir kadın olduğunu söyleyerek yüzyıllar boyunca Alice hakkında kötü bir kanaat oluşmasına neden olmuştur. Önemli bir referans olan Willermus'un Alice'e bakış açısı ve ifadeleri de tam olarak değerlendirilmeden günümüz modern çalışmalarının pek çoğuna yansımıştır.

KAYNAKÇA

- Allen, S. J.; *An Introduction to the Crusades*, University of Toronto Press, Canada, 1959.
- Almeida, Adriana; "Alice of Antioch and the Rebellion Against Fulk of Anjou", *Medievalista Journal*, c. 4, s. 5, 2008, ss.1-12.
- Altan, Ebru; *Antakya Haçlı Prinkepşliğı Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, TTK, Ankara, 2018.
- Anna Kommena; *Alexiad: Malazgirt'ten Sonrası*, (Çev. Bilge Umar), İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1996.
- Archer, T. A.; *The Crusades: The Story of the Latin Kingdom of Jerusalem*, G. P. Putnam's Son, New York, 1895.
- Asbridge, Thomas; "Alice of Antioch: A Case Study of Female Power in the Twelfth Century", (Ed. P. Edbury- J. Philips), *The Experience of Crusading: Defining the Crusader Kingdom*, Cambridge University Press, Oxford, 2003. ss. 29-47.
- Asbridge, Thomas; *The Creation of Principality of Antioch (1098-1130)*, Boydell Press, Woodbridge, 2000.
- Aydın, Usta; "Haçlı Seferlerinde Kadın", (Ed. Altan Çetin), *Ortaçağ'da Kadın*, Lotus Yayınevi, İstanbul, 2011, ss. 297-337.
- Bahadır, Gürhan; *I. Bohemond'dan Konstance'ye Kadar Antakya Haçlı Prenşliğı (1098-1149)*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2017.
- Bahadır, Gürhan; "II. Bohemond Döneminde Antakya Haçlı Prenşliğı (M.S. 1126-1130)", *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, c.33, s.56, 2014. ss. 89-110.
- Boehm, Barbara Drake –Holcomb, Melanie(Ed.); *Jerusalem: 1000-1400 Every People Under Heaven*, Yale University Press, London, 1999.
- Buck, Andrew; *Principality of Antioch and its Frontiers in the Twelfth Century*, The Boydell Press, Woodbridge, 2017.
- Cox, George W.; *The Crusades*, John B. Alden Publishers, New York, 1898.
- Edbury, Peter W.; "The Assises d'Antioche: Law and Custom in the Principality of Antioch", *Norman Expansion: Connections, Continuities and Contrast*, (Ed. J. Stringer- Andrew Jotischky), Routledge Taylor&Francis Group, New York, 2013, ss. 241-248.
- Endginton, Susan B.; *The First Crusade: The Capture of Jerusalem in AD 1099*, The Rosen Publishing Group, New York, 2004.
- Falk, Avner ; *Franks and Saracens, Reality and Fantasy in the Crusades*, Karnac Publishing, London, 2010.

Fulcherius Carnotensis, *Kutsal Toprakları Kurtarmak: Kudüs Seferi*, (Çev. İlcan Bihter Barlas), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009.

Genç, Özlem; “Ortaçağ Avrupası’nda Kadın”, (Ed. Altan Çetin), *Ortaçağ’da Kadın*, Lotus Yayınevi, İstanbul, 2011, ss. 241-297.

Genç, Özlem; -Korunur, Harun; “Antakya’nın Haçlılar Tarafından Ele Geçirilişi”, *Studies of the Ottoman Domain*, c. 6, s. 10, Şubat 2016, ss.60-83.

Hamilton, Bernard; “Women in the Crusader States: The Queens of Jerusalem (1100-1190)”, (Ed. Derek Baker), *Medieval Women*, Studies in Church History Subsidia, Oxford, 1978. ss. 143-174.

Harris, Jonathan; *Byzantium and the Crusades*, Hambledon Continuum, Londra, 2006.

Hudgson, Natasha R.; *Women, Crusading and the Holy Land in Historical Narrative*, The Boydell Press, Woodbridge, 2007.

İoannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos’un Historia’sı (1118-1176)*, (Çev. Işın Demirkent), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2001.

Jackson, Guida M.; *Women Rulers Throughout The Ages*, ABC-CLIO, USA, 1999.

Jaspert, Nikolas; *The Crusades*, (Çev. Phyllis G. Jestice), Routledge Taylor&Francis Group, New York, 2006.

Jordan, Erin I.; “Women of Antioch: Political Culture and Powerfull Women in the Latin East”, (Ed. Heather J. Tanner), *The Medieval Elite Women and the Exercise of Power 1100-1400: Moving Beyond the Exceptionalist Debate*, Macmillan Publishing, USA, 2019, ss.225-247.

Lukyanova, Anna; “Female Succession in the Kingdom of Jerusalem in the Twelfth Century”, *Oshkash Scholar*, c.: 7, s.:7, Kasım 2013, ss. 1-18.

Madden, Thomas F.; *Crusades: The Illustrated History*, The University of Michigan Press, UK, 2004.

Michaud, Joseph François; *History of the Crusades*, (Çev. W. Robson), AMS Press Inc., New York, 1859.

Morrisson, Cecile; *Haçlılar*, Dost Kitabevi, Ankara, 2005.

Newhall, Richard A.; *The Crusades*, Henry Holt and Company, New York, 1927.

Newman, Sharan; *Defending the City of God: A Medieval Queen*, The First Crusades and the Quest for Peace in Jerusalem, Palgrave Macmillan, UK, 2014.

Özer, Serkan; “Antakya’yı Haçlılara Teslim Eden Hain Zırh Ustası Firuz”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.58, Haziran 2017, ss.175-202.

Paine, Mike; *Haçlı Seferleri*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011.

Reisfeld, Karen Caspi; “Women Warriors 1095-1254”, (Ed. Susan Edgington- Sarah Lambert), *Gendering the Crusades*, Columbia University Press, New York, 2002, ss.94-107.

Richard, Jean; *The Crusades (1071-1291)*, Cambridge University Press, United Kingdom, 1996.

Runciman, Steven; *Haçlı Seferleri Tarihi*, Çev. Fikret İşıltan, c. 2, TTK, Ankara, 2008.

Sperar, D.; “The Secular Clergy of Normandy and the Crusades”, (Ed. Kathryn Hurlock-Paul Oldfield), *Crusading and Pilgrimage in the Norman World*, The Boydell Press, Woodbridge, 2015, ss.81-103.

Stark, Rita; *Knights of the Cross: The Epic of the Crusades*, iUniverse Inc, Bloomington 2008.

Urfalı Mateos; *Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor’un Zeyli (1136-1162)*, (Çev. Hrant D. Andreasyan), TTK, Ankara 2000.

Venning, Timothy; *A chronology of The Crusades*, Routledge Taylor&Francis Group, London, 2015.

Willermus Tyrensis; *A History of Deeds Done Beyond the Sea*, (Çev. Emily Atwater Babcock-A. C. Crey), c.2, Columbia University Press, New York, 1943.